

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (2021) Kriisi- ja traumatyön osaamisen kehittäminen kouluttautumalla – SOTETIE-hanke ja osaamisen kehittämistarpeiden kartoittaminen. SOTETIE-blogi, 23.4.2021.

URL: <https://blogi.savonia.fi/sotetie/2021/04/23/kriisi-ja-traumatyon-osaamisen-kehittaminen-kouluttautumalla-sotetie-hanke-ja-osaamisen-kehittamistarpeiden-kartoittaminen/>

Kriisi- ja traumatyön osaamisen kehittämisen kouluttautumalla – SOTETIE-hanke ja osaamisen kehittämistarpeiden kartoittaminen

Sote-alan ammattilaisen jatkuvan oppimisen tiekartta (SOTETIE) -hankkeessa kartoitettiin vuoden 2020 alkupuolella sosiaali- ja terveysalan (SOTE) ammattilaisilta näkemyksiä osaamisen kehittämistarpeita, joihin voidaan vasta jatkuvan oppimisen koulutuksilla. Kartoitusprosessissa ilmeni tarve kehittää kriisi- ja traumatyön osaamista.

SOTE-ammattilaiset viittasivat tarpeisiin lisätä osaamista muun muassa kriisin ja traumatisoivan kriisin vaikutuksista ihmiseen ja työskentelyn tavoista sekä käytännöistä kriisin tai trauman kohdanneen ihmisen kanssa. (Helminen, Markkanen & Säilä 2020a-c, f.). SOTE-ammattilaisten mukaan kiiri- ja traumatyön osaamisen kehittämistä palvelisi erikoistumiskoulutus (Helminen, Markkanen & Säilä 2020d).

Kriisi- ja traumatyön osaamisen kehittäminen jatkuvan oppimisen koulutuksilla otettiin jatkotarkasteluun helmi- ja maaliskuussa 2021 tehdyssä Webropol-kyselyssä. Kyselystä kerrotaan artikkelissa Osaamisen kehittäminen kouluttautumalla (Säilä, Markkanen & Helminen 2021).

Kyselyssä kriisi- ja traumatyön osaamisella viitattiin sosiaali- ja terveydenhuollon eri työympäristöissä tehtävässä kriisi- ja traumatyössä tarvittavaan ammatilliseen osaamiseen mutta myös kriisi- ja traumatyön erityisissä palveluissa, kuten valtakunnallisessa kriisipuhelimessa, tarvittavaan ammatilliseen osaamiseen. Vuoden 2021 kyselyyn vastasi 115 SOTE-ammattilaista, joista 74 esitti sisältöjä kriisi- ja traumatyön jatkuvan oppimisen eri koulutusmuotoihin (Säilä, Markkanen & Helminen 2021).

Kriisi- ja traumatyön lisäkoulutuksen sisällöt

SOTE-ammattilaista 74 (74/115) esitti sisältöjä kriisi- ja traumatyön lisäkoulutukseen (kesto ½–2 päivää). Sen sisältöä he kuvasivat ilmaisulla perusteet.

SOTE-ammattilaiset painottivat kriisityön näkökulmasta ymmärryksen rakentamista lisäkoulutuksessa akuutista, äkillisestä kriisistä (esim. vakava sairaus tai läheisen kuolema), sen tunnistamisesta, sen vaikutuksista ja kriisin vaiheista (shokkivaihe, reaktiovaihe, käsittelyvaihe ja uudelleen suuntautumisen vaihe). Myös surun vaiheisiin voidaan perehtyä lisäkoulutuksessa. Olennaista on, että lisäkoulutuksessa tutustutaan kriisissä olevan ja ammattilaisen kohtaamiseen, kriisin puheeksi ottamiseen ammattilaisen toimesta ja kriisissä olevan tukemiseen. SOTE-ammattilaiset käyttivät myös ilmaisua kriisityön ensiaputaidot ja lyhyet kriisi-interventiot.

Traumatyöhön liittyvässä lisäkoulutuksessa voidaan käsitellä vastaavia näkökulmia kuin kriisityöhön liittyvässä lisäkoulutuksessa, kuten traumatisoiva kriisi (esim. väkivallan kohtaaminen), trauman tunnistaminen, sen vaikutukset, vaiheet ja trauman kohdanneen ihmisen auttaminen ja tukeminen. Lisäkoulutukseen soveltuvat niin kriisi- kuin traumatyön

näkökulmasta vuorovaikutukseen ja voimavara- sekä ratkaisulähtöisyyteen perustuvien työkäytäntöjen käsittely. Lisäkoulutuksessa voidaan tarkastella myös kriisin ja / tai trauman kohdanneen ihmisen selviytymisen edistämistä, toimintakyvyn vahvistamista ja korjaavien kokemusten lujittamista.

Lisäkoulutuksen sisällöissä tulee ottaa huomioon työntekijän työkyvyn vahvistamisen kysymykset, kuten ammatillisuuden ja työntekijän mielen hyvinvoinnin ylläpidon keinot kriisi- ja traumatyössä. Lisäkoulutuksessa tulee ottaa huomioon myös työyhteisön näkökulma, kuten työntekijöiden asiakastyössä käsittelemien kriisien ja traumatisoivien tapahtumien, esimerkiksi suuronnettomuuden, purkamisen työyhteisön jäsenten kesken.

Lisäkoulutuksen voi suunnitella myös kriisi- ja traumatyön rajatulle osaamisalueella. SOTE-alan ammattilaiset viittasivat muun muassa lasten ja nuorten kohtaamiin kriiseihin ja traumatisoiviin tapahtumiin sekä niiden vaikutuksiin perheessä ja vanhemmuudessa.

Kriisi- ja traumatyön lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen sisällöt

SOTE-ammattilaiset (61/115) esittivät sisältöjä myös kriisi- ja traumatyön lyhytkestoiseen täydennyskoulutukseen (laajuus 1–5 opintopistettä). Sitä kuvatessaan he käyttivät ilmaisuja orientaatio ja perehtyminen.

Lyhytkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan lisätä ymmärrystä siitä, miten vakavat, toistuvat ja pitkittyneet kriisit ja traumatisoivat kriisit vaikuttavat ihmiseen, esimerkiksi jatkuva pahoinpitely tai henkinen väkivalta. Lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen sisällöiksi soveltuvat kriisin tai traumatisoivan kriisin kokeneen ihmisen kohtaaminen, tukeminen ja tilanteen käsittelyn käytännöt ja menetelmät. Kriisin tai traumatisoivan kriisin kokeneen ihmisen työskentelyyn motivoinnin, hänen kanssaan käytävien vakauttavien keskustelujen, hänen vireystilansa vahvistamisen, hänen eteenpäin suuntautumisen sekä henkisen / mielen hyvinvoinnin vahvistamisen käytännöt ja menetelmät soveltuvat SOTE-ammattilaisista lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen sisällöiksi. He viittasivat myös mentalisaation vahvistamiseen, kuten ihmisen kyvykkyyteen tarkastella mielen tilojaan ja pohtia tilanteita omasta ja toisen ihmisen näkökulmista. Lyhytkestoisen lisäkoulutukset sisältöjä voivat olla myös debriefing (psykologinen jälkipuinti) ja defusing (purkukokous).

Lyhytkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan käsitellä myös kriisin tai traumatisoivan kriisin kohdanneen ihmisen auttamista eri alojen ammattilaisten yhteistyönä. Lisäksi voidaan tarkastella konsultoivan työn, esimerkiksi terapeutin konsultointimahdollisuuksien, merkitystä kriisi- ja traumatyössä. Lyhytkestoisesta täydennyskoulutuksesta ammattilaisen tulisi saada työkaluja myös työhyvinvointinsa ylläpitämiseen.

Edellä kuvatun lisäkoulutuksen tavoin lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen sisällöt voi kohdentaa myös rajatulle kriisi- ja traumatyön osaamisalueelle. Vastaavasti kuin lisäkoulutuksessa myös lyhytkestoisessa täydennyskoulutuksissa voidaan tarkastelu kohdentaa erityisesti lasten ja nuorten parissa tehtävään kriisi- ja traumatyöhön. SOTE-ammattilaiset viittasivat muun muassa lapsen kokemusten käsittelyyn vanhempien erotessa ja lapselle läheisen ihmisen kuollessa sekä nepsy -nuorten eli neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavien nuorten valmiuksiin käsitellä kriisejä ja traumatisoivia kriisejä.

Kriisi- ja traumatyön pitkäkestoinen täydennyskoulutuksen sisällöt

Noin puolet kyselyyn osallistuneista SOTE-ammattilaisista (54/115) esitti sisältöjä kriisi- ja traumatyön pitkäkestoiseen täydennyskoulutukseen (laajuus 15–30 opintopistettä). Sen yhteydessä he käyttivät muun muassa ilmaisia syventymisen, erikoistumisen vaatimus ja työvalmiuksien hankkiminen.

Pitkäkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan perehtyä siihen, millaisia lyhyt- ja pitkäkestoisia vaikutuksia vakavilla traumatisoivilla kokemuksilla on ihmisen ajatteluun ja toimintaan sekä minäkuvaan ja itsetuntoon. Pitkäkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan käsitellä myös rajattuja kysymyksiä kuten seksuaalista väkivaltaa tai seksuaalirikoksia. Pitkäkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan rakentaa kokonaiskuva työskentelyprosessista vakavasti traumatisoituneen ihmisen kanssa.

SOTE-ammattilaisten mukaan pitkäkestoisen täydennyskoulutuksen sisällöissä painotuksen tulee olla kriisi- ja traumatyön menetelmissä. Pitkäkestoisen täydennyskoulutuksen sisällöksi soveltuu lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen tavoin debriefing (psykologinen jälkipuinti) ja defusing (purkukokous) ja niiden ohjaus (suunnittelusta ja toteutuksesta vastaaminen).

Pitkäkestoisen täydennyskoulutuksen tulee lisätä osaamista kriisin tai trauman kohdanneen ihmisen vireystilan lujittamiseen, vakauttamiseen ja resilienssin, psyykkisen palautumiskyvyn, vahvistamiseen soveltuvista työkäytännöistä ja -menetelmistä. Lisäksi pitkäkestoisessa täydennyskoulutuksessa tulee käsitellä arjen hallintaa ja tulevaisuuteen suuntautumista lisääviä voimavara- ja ratkaisulähtöisiä työkäytäntöjä ja -menetelmiä. Pitkäkestoisen täydennyskoulutuksen sisältönä voi olla myös terapeuttisten menetelmien käyttö kriisi- ja traumatyössä.

Pitkäkestoisen täydennyskoulutuksen, kuten myös seuraavaksi esiteltävän erikoistumiskoulutuksen, sisällöiksi soveltuvat johtamisen ja esihenkityön näkökulmat kriisi- ja traumatyössä. Olennaista on, miten esimerkiksi esihenkilönä toimiva johtaa työyhteisöä ja -tiimiä ja tukee työhyvinvoinnin ylläpitoa.

Kriisi- ja traumatyön erikoistumiskoulutuksen sisällöt

Kriisi- ja traumatyön erikoistumiskoulutukseen (laajuus vähintään 30 opintopistettä) sisältöjä ehdotti 50 SOTE-ammattilaista (50/115). SOTE-ammattilaisten mukaan erikoistumiskoulutuksen suorittaneella tulisi olla valmiudet jakaa osaamistaan ja perehdyttää kollegoitaan kriisi- ja traumatyöhön.

Kriisi- ja traumatyön erikoistumiskoulutuksessa painopisteen tulee olla pitkäkestoisen asiakas- ja työskentelysuhteen luomisessa vakavasti tai syvästi traumatisoituneen ihmisen kanssa. Erikoistumiskoulutuksen sisällöissä tulee ottaa huomioon myös palvelukokonaisuus ja mahdolliset palvelupolut pitkäkestoisen asiakassuhteen ja työskentelyprosessin eri vaiheissa.

Erikoistumiskoulutuksen sisällöksi soveltuu suru- ja traumatyön yhtäläisyyden ja erojen jäsentäminen. Painotuksen tulee olla kuitenkin kriisi- ja traumatyön menetelmissä, kuten terapeuttisiin työmenetelmiin tutustumisessa. Erikoistumiskoulutuksessa voidaan käsitellä myös rajattuja kysymyksiä kriisi- ja traumatyöstä, kuten pitkään jatkuneen laiminlyönnin vaikutuksia lapseen ja nuoreen. SOTE-ammattilaiset viittasivat myös turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kokemuksiin sota- ja kriisialueilla asumisesta, pakolaisleirillä olemisesta ja mahdollisesti kidutuksen uhriksi joutumisesta.

Kriisi- ja traumatyön osaamisen kehittäminen kouluttautumalla

Koulutusten keston ja laajuuden kasvaessa myös koulutusten sisältöjen tulee kehittyä siten, että kouluttautumalla saavutettava osaaminen laajenee ja syvenee. SOTE-ammattilaisten esittämien näkemysten mukaan lisäkoulutuksen ja lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen sisällöiksi soveltuvat kriisi ja traumatisoiva kriisi sekä niiden tunnistaminen, vaikutukset ja vaiheet. Lisäkoulutuksessa ja lyhytkestoisessa täydennyskoulutuksessa voidaan perehtyä myös kriisiin ja traumatisoivan kriisin kohdanneen ihmisen kohtaamiseen, tukemiseen ja hänen auttamiseensa ammatillisessa työssä. Pitkäkestoisessa täydennyskoulutuksessa ja erikoistumiskoulutuksessa voidaan perehtyä, miten vakavat traumatisoivat kokemukset vaikuttavat ihmiseen, miten rakennetaan pitkäkestoinen työskentelysuhde vakavasti traumatisoituneen ihmisen kanssa ja millaisia erilaisia työmenetelmiä, esimerkiksi terapeutisia menetelmiä, työskentelyprosessissa voidaan käyttää.

Kirjoittajat

Jari Helminen, yliopettaja (sosiaaliala), SOTETIE-hankkeen koordinaattori Diakonia-ammattikorkeakoulussa

Ulla Markkanen, lehtori, SOTETIE-hankkeen asiantuntija Tampereen ammattikorkeakoulussa

Tiina Säilä, lehtori, SOTETIE-hankkeen projektipäällikkö Tampereen ammattikorkeakoulussa

Lähteet

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (2.4.2020a). Erikoistumis- ja täydennyskoulutuksia sosiaali- ja terveysalan osaamisen kehittämistarpeisiin. Saatavilla 12.4.2021
<https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/04/02/erikoistumis-ja-taydennyskoulutuksia-sosiaali-ja-terveysalan-osaamisen-kehittamistarpeisiin/>

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (26.5.2020b). Sosiaalialan osaamisen kehittäminen lisä-, täydennys- ja erikoistumiskoulutuksilla. Saatavilla 12.4.2021
<https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/05/26/sosiaalialan-osaamisen-kehittaminen-lisa-taydennys-ja-erikoistumiskoulutuksilla/>

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (27.3.2020c). Sosiaali- ja terveysalalla havaittuja osaamisen ja erikoistumisen kehittämistarpeita. Saatavilla 12.4.2021
<https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/03/27/sosiaali-ja-terveysalalla-havaittuja-osaamisen-ja-erikoistumisen-kehittamistarpeita/>

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (26.5.2020d). Sosiaali- ja terveysalan ehdotuksia erikoistumiskoulutuksiksi. Saatavilla 12.4.2021
<https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/05/26/sosiaali-ja-terveysalan-ehdotuksia-erikoistumiskoulutuksiksi/>

Helminen, J., Markkanen, U. & Säilä, T. (16.6.2020e). Terveysalan osaamisen kehittäminen lisä-, täydennys- ja erikoistumiskoulutuksilla. Saatavilla 12.4.2021
<https://blogi.savonia.fi/sotetie/2020/06/16/terveysalan-osaamisen-kehittaminen-lisa-taydennys-ja-erikoistumiskoulutusten-keinoin/>

Säilä, T., Markkanen, U. & Helminen, J. (22.4.2021). Osaamisen kehittäminen kouluttautumalla. Saatavilla 22.4.2021 <https://blogi.savonia.fi/sotetie/2021/04/22/osaamisen-kehittaminen-kouluttautumalla/>